

из провинциите, които по-късно се изразили в приятелски отношения чрез неговите войници, казаците.

Чайковски смятал църковната автономия на българите за основа на политическата им автономия. На това гледище останал и като ренегат. Той искал последната да бжде крайната точка в националното ни развитие под скиптъра на султана. Затова се противопоставил на българските революционери, които се борили за самостоятелна народна държава.

Забележително е, че неговата идея за политическа автономия повлияла на някои среди от българското еснафство, предимно борците за духовна свобода. Например, в мемоара на Александър Екзарх от 1843 год. и мемоара на Неофит Бозвели и Илариона Макариополски от 1845 год. се иска, освен църковна самоуправа и политическо представителство: четирма светски представители, които да бждат посредници между Високата Порта и българския народ; това искане Иларион развил в срещата си с Риза паша, като го свързал с вътрешния мир на държавата. До каква степен имаме тук влияние от страна на Чайковски, историята ще може да установи, когато се издаде преписката на А. Екзарха. Засега едно е несъмнено, че борците за църковна самоуправа се повлияли от политическите му разбирания по националния въпрос в Турция. Това влияние е очевидно и в други случаи. — В „Мирозрението“ (1851) на Добровски се иска България да се управлява от един княз (управител), който да има двама свои пълномощници в Цариград. — Българите от последния град в мемоара си до султана от 1856 год. искат, освен двама началници, единият архиепископ, а другия политически представител, освен самоуправа във всички граждански и углавни дела с изборни съдии, които да се утвърдяват от горните двама началници, освен турски управител и един български подуправител за смесените области, и от тях да вземат войници, като дружините им са отделни от турската войска, а също да се приемат и българчета във военното училище за офицери. Очевидно, последното искане показва, че нашите сънародници имали за образец, създадената от ренегата Чайковски славянска войска. То, заедно с другите изброени искания в същия мемоар, съставлява най-високата точка, до която са достигнали легалните политически стремежи на българските търговци и еснафи от онова време в борбата им за духовна самоуправа, борба не съвсем лишена от политическа подкладка. — Най-сетне, влиянието на Саджк паша и политиката му върху българите се вижда и в мемоарите от 1867